

Příloha k protokolu o SZZ č.

Vysoká škola:
Jihočeská univerzita v Č. Budějovicích

Katedra: Ústav bohemistiky FF JU

Datum odevzdání posudku: 22. 8. 2021

Autor: **Bc. Pavlína Rázlová**

Aprobace: Bohemistika navazující

Oponent diplomové práce:
Mgr. Michal Hořejší, Ph.D.

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Reprezentace etnických menšin v současných médiích

(téma)

Diplomová práce Pavlíny Rázlové si klade za cíl popsat, jak se v českých (mainstreamových) médiích píše o „minoritě vyznávající islám (s. 9).“ Za tímto účelem se diplomantka rozhodla provést analýzu nemalého objemu novinových článků publikovaných v roce 2019 na čtyřech zpravodajsko-publicistických serverech různého žánrového, resp. hodnotového zázemí. Konfrontací textů z iDnes.cz, Aktuálně.cz, Extra.cz a Parlamentních listů autorka cílila k rekonstrukci toho, jak byli „muslimové“ (skupinu tak budu označovat i nadále) v mediálním diskurzu reprezentováni.

Práci považuji za kvalitní. Předně proto, že na konkrétním materiálu potvrzuje a prohlubuje některé poznatky o pozici muslimů ve veřejném diskurzu (srov. Frantová – Lehečka – Prokop 2016, Baker – Gabrielatos – McEnry 2012). Jde například o zjištění, podle něhož jsou muslimové pravidelně zobrazováni/reprezentováni jako homogenní skupina, která vstupuje do kontrastu s konkrétními zástupci majority (s. 56), ale zejména o konstatování toho, že navzdory mnohým dílčím odlišnostem jsou tyto strategie společné celému zkoumanému spektru – marginalizace muslimů je vlastní nejen Parlamentním listům, ale i Aktuálně.cz (s. 51, 52).

Jelikož autorčin postoj je zřetelně, i když nikoli důsledně, kritický, oceňuji též hodnotovou pozici, z níž svou analýzu provedla, nebo lépe, která ji k výzkumu přivedla. Rázlová je na straně rovných lidských práv, na straně marginalizovaných.

Navzdory uvedeným nesporným kvalitám však práce vykazuje některé hrubší nedostatky. Zaměřím se na ten nejkřiklavější.

Ačkoli autorka prostudovala a vhodně vytěžila spoustu sekundární literatury, textu chybí zřetelný teoretický rámec. To by samo o sobě nemuselo být překážkou. Vzhledem k povaze analýzy, která je založena na práci s větším objemem materiálu a má zřetelné těžiště ve své interpretační fázi, však chybějící teoretické zakotvení nezřídka autorčina tvrzení znevěrohodňuje.

Rázlová chtě nechtě provádí analýzu diskurzu – reflexe vztahu komunikace a reprezentace (tj. nastavování konkrétních, nesamozřejmých vztahů mezi jevem a jeho významem) je totiž jedním z klíčových důvodů, proč se s pojmem diskurz zachází. Považuji proto za nešťastné, že se autorka s pojmem a s teoriemi, jež s ním operují, nevyořádala. Uchránilo by jí to také snad největšího nešvaru práce – napětí mezi materiálově zakotvenou analýzou a žehráním na etiku novinářské praxe (např. s. 67 a 68), resp. neustálou obsesí tím, že ideální noviny mají inklinovat k zobrazení objektivní skutečnosti (viz např. s. 26, 28, 35), a s tím související nejasné uvažování o fenoménu reprezentace.

Kdyby (si) autorka přiznala, že reprezentace je vlastním modem operandi jazyka v širokém smyslu (tj. také např. obrazu), a je tudíž nemožné skutečnost zachytit, ale pouze reprezentovat v mezích konkrétního diskurzu (srov. autorčin náznak tohoto pojetí na s. 28), mohla by svá dílčí zjištění sepnout v syntézu, a nikoli je jen jedno po druhém konfrontovat s vlastním očekáváním. Reprezentace není strategií, nýbrž základním sémiotickým principem, a klíčovou vlastností (mainstreamových) médií je to, že některé reprezentace nevyhnutelně reprodukují (viz zjištění o shodných reprezentacích v Parlamentních listech a Aktuálně.cz). Média agendu nastavují svým reprodukčním potenciálem, svou nevyhnutelnou tendencí upevňovat dominující významy. V práci citovaný S. Hall např. píše, že „mediální instituce na jedné straně existují bez přímého nátlaku a omezení, a na straně druhé bez jakýchkoli omezení systematicky definují situace způsoby, jež zvýhodňují hegemonii mocných.“ (2007 [1994]: 74). Média reprodukují, spíše než produkují (srov. s. 26). A právě proto jsou noviny, zvláště pak jejich zpravodajská produkce vhodným předmětem analýzy.

Kritická analýza, již autorka provádí, tedy trpí tím, že namísto aktérů, kteří danou agendu ustavují, umísťuje sama média. Problém, který hledá, tak deleguje na jedné straně na mediální provoz, na straně druhé pak na cosi jako přirozené ustrojení člověka (s. 19, 49). Mediální reprodukci diskriminačních reprezentací pak logicky spatřuje jednak ve snaze uspokojit poptávku (za vše např. „[...] čtenářovi, na něhož Parlamentní listy cílí, je dána přesně ta odpověď, po které touží [...], s. 50) a jednak zaujmout čtenáře. Svým výkladem tak paradoxně částečně napomáhá vlastní příčinu šíření dominantního diskurzu zakrýt.

Menší výtku mám také k práci s materiálem. I když velmi oceňuju volbu omezit excerpce rokem 2019, čtyřmi online médii, klíčovými slovy a původností článku, nepovažuji za bezproblémové, že se mezi klíčovými slovy objevily také substantiva *uprchlík* a *migrant*. Chtěla-li totiž autorka rekonstruovat mediální obraz *muslima*, s velkou pravděpodobností svou analýzu zkreslila. Zahrnutím jednotek

uprchlík a *migrant* do svého korpusu zřejmě přidala též texty, které se primárně náboženské identity netýkaly. To vše autorka mohla během své (ryze) kvalitativní analýzy filtrovat, čtenář se však o konkrétní metodě nic nedozvídá, a může tak výsledkům jen věřit. Kvantifikace poznatků, resp. třídění dokladů/kolokací dle výskytu by ostatně práci velmi prosvětlo. Materiál měl navíc být k práci přiložen.

Nepevnému interpretačnímu zázemí odpovídá také jazyk práce. Autorka svým těkavým výkladem pravidelně opouští meze odborného stylu. Mám na mysli např. „nevyhneme se ani horoskopům“ (s. 33), „z titulků [...] se zdá“ (s. 36), „Problematickou zejména z naprosto přirozeného důvodu, na který se v našich zpravodajských kruzích někdy zapomíná [...]“ (s. 48), „Ani v případě iDnes.cz se ovšem vítězství nekoná.“ (s. 55). Jinak práce vykazuje jen nemálo pravopisných a jiných formálních chyb. Vzácně chybí interpunkce, místy jsem narazil na překlep.

Zcela adekvátně není ani vždy citována literatura. Chybějí odkazy na stránky, někde (třeba v případě Českého národního korpusu) není odkaz vůbec. Čtení by zpříjemnilo, kdyby namísto formulace „jak už jsem uvedla dříve“ ap. autorka odkázala na konkrétní stránku textu.

Přes uvedené (ač fundamentální) výtky ale práci považuji za kvalitní, pozoruhodnou. S přihlédnutím k nim však ji však musím hodnotit jen jako velmi dobrou.

Literatura:

Baker, Paul – Gabrielatos, Costas – McEnry, Tony (2013): *Sketching Muslims: A Corpus Driven Analysis of Representations Around the Word „Muslim“ in the British Press 1998–2009*. *Applied Linguistics*, 34 (3), s. 255–278.

Frantová, Veronika – Lehečka, Michal – Prokop, Daniel (2016): *Proč uprchlíci jítí naše emoce? Narativy související s migrací a uprchlictvím v české společnosti a nahlédnutí za ně*. Praha: Glopolis.

Hall, Stuart (1994): *The Rediscovery of „Ideology“: Return of the Repressed in Media Studies*. In O. Boyd-Barret – C. Newbold: *Approaches to Media: A Reader*. London: Arnold, s. 354–364. Transl. Z. Havlíček.

Otázky k obhajobě:

- 1) Napadají Vás argumenty, podle nichž je hnutí All Lives Matter rasistické?
- 2) Navrhněte alternativní interpretaci pojmenování *šéf českých muslimů*?
- 3) Popište vztah jazyka, ideologie a diskurzu.
- 4) Správně se zabýváte obrazovou složkou textu. Osvětlete pojem multimodalita.

5) Lze skutečně o *uprchlících, migrantech a muslimech* v kontextu tzv. uprchlické krize hovořit jako o minoritě?

Diplomovou práci doporučuji k obhajobě.

Návrh na klasifikaci diplomové práce: **velmi dobře**

.....
Podpis oponenta diplomové práce

V Českých Budějovicích, dne 22. 8. 2021

Stupeň klasifikace:	výborně	velmi dobře	dobře	Nevyhověl
---------------------	---------	-------------	-------	-----------

*) Nehodící se škrtněte